

אור שמח

הלכות גירושין פרק ט הלכה ב-ג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הלכה ב

כיצד¹ האומר לאשתו כו' אלא לאחר שלשים יום, אינה מגורשת כו', ואם מת הבעל או אבד הגט וכו', אינה מגורשת:

ביאור שיטת הירושלמי, אם הגט צריך להיות קרוב לה בשעת חלות הגט

עיינ² מגיד שכתב פשוט הוא שכל שאין הגט חל עד אותו הזמן צריך שיהא קיים בשעה שהוא חל כו', אבל בירושלמי (גיטין) פ"ז הלכה א' זרק לה את גיטה, ואמר לא יהא גט אלא למחר תפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש. ונראה פירושו, משום דירושלמי סובר דכותבין אפילו בעודו קורדייקוס, אף על פי שקורדייקוס דמי לשוטה, ולא כתלמודין

¹ ז"ל הרמב"ם (גירושין ט, א – ג) "המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע, הרי זו מגורשת כשיגיע הזמן שקבע, והרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי, דומה לתנאי שהיא מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע, ואינו תנאי שהמגרש על תנאי הרי גירש וזה עדיין לא גירש עד שיגיע אותו זמן, לפיכך המגרש על תנאי צריך לכפול תנאו וזה אינו צריך לכפול דברו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו: כיצד האומר לאשתו הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום אינה מגורשת בו אלא לאחר שלשים יום, ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף בתוך שלשים יום אינה מגורשת: הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים ונגנב או אבד משם לאחר שלשים יום הרי זו מגורשת הואיל והיה הגט קיים ביום שהיא מתגרשת בו וייחדה אותו במקום שאינו רשות הרבים, שצדי רשות הרבים אינן כרשות הרבים" עכ"ל. וכתב הרב מגיד וז"ל "כיצד האומר לאשתו וכו'. מה שכתב רבינו שאם אבד הגט או נשרף וכו' שאינה מגורשת. פשוט הוא, שכל שאין הגט חל עד אותו הזמן, צריך שיהיה קיים בשעה שהוא חל. ומתבאר מהדין שיתבאר בסמוך מהלכה והניחתו בצדי רה"ר" עכ"ל.

² תוכן דבריו: מבואר ברמב"ם, שבשעת חלות הגט חייב הגט להיות קיים ומונח במקום קרוב לה כצדי רשות הרבים. והנה בירושלמי (גיטין ז, א) מבואר, שאם אמר לכתוב גט ואחזו קורדייקוס, לפי רבי יוחנן נותנים לה לאלתר, כיון שאמר לתת כשהיה בריא, לא מעכב שהוא קורדייקוס בשעת נתינה. וריש לקיש סובר שממתינים שיבריא. [וזה הפך מהבבלי (גיטין ע, ב) דלריש לקיש נותנים לאלתר, ולרבי יוחנן כשיבריא, והלכה כרבי יוחנן, שאין נותנים עד שיבריא], וכיון דהלכה כרבי יוחנן בכל מקום, לכן לפי

(שם ע, ב) דמחלק בינו לשוטה משום דסמיא בידן, ואפילו הכי כיון שזכתה בגט, ורק חלות הגט למחר, תו מועיל, אף אם חל כשאנו בן דעת, וכן כשעשה שליח לכתוב וליתן, תו אף אם נעשה שוטה מצי לגרש השליח [וכן צדד הפר"ח (א"ע סימן קכ"א סק"ב) דמן התורה כשר גם בשוטה יעוין שם]. וכן זורקין עליו מדם חטאתו, אף על פי שהוא שוטה. ולכן, אם זרק בתוך ד' אמותיה או בכל מקום שיכולה ליטלו, וזהו קרוב לה, ואמר לא יהא גט אלא למחר, והלכה, ומונח כעת בסימטא וכי"ב, כיון שבעת הנתינה היה קרוב אצלה, תו חל הגט למחר אף שהלכה, ובעת חלות הגט לא היה קרוב לזה. וזה לר' יוחנן לפי שיטת הירושלמי, אבל שיטת תלמודין אינו כן, כמ"ש רבינו. אמנם שיטת הירושלמי ודאי לר' יוחנן כן הוא, משום דכבר זכתה

הירושלמי נותנים לה גט כשהוא קורדייקוס.

והנה בבבלי מבואר (שם) דהכל מודים שאם אמר לתת גט, ונשתטה, אין נותנים. ונחלקו ר"י וריש לקיש רק בקורדייקוס, שאינו דומה לשוטה, כיון שיכול לעשות רפואה לעצמו, דלכן לריש לקיש אינו כשוטה, ורבי יוחנן סובר שהוא כשוטה, דסוף סוף צריך לעשות מעשה שיבריא ואינו כישן.

וגרסינן בירושלמי (גיטין ז, א) "נתן לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדייקוס, תפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש. זרק לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר, תפלוגתא דר' יוחנן ודריש לקיש" ע"כ. והנה מה שאמרו בנתן כו' ונעשה כו' זה פשוט, אבל מה שאמרו זרק לה כו' נתקשו מפרשי הירושלמי במה מדובר, ונדחקו לומר שגם זה איירי שזרק גט ונעשה קורדייקוס עד למחר, אלא שהוא תמוה, מה ההבדל בין נתן לזרק, ונדחקו מאוד בזה. אבל רבינו מפרש, דזרק איירי באופן אחר לגמרי, שזרק לה גט קרוב לה, ואמר שחלות הגט יהיה מחר, וכבר הלכה מהמקום ההוא בשעת חלות הגט, וזה מחדש הירושלמי, שלפי רבי יוחנן שאפילו שוטה יכול לגרש אם ציוה כשהיה בריא, ואין צריך להיות בריא בשעת חלות הגט, הוא הדין בזרק קרוב לה, כיון שקנתה את הנייר, אין צריך להיות קרוב לה בשעת חלות הגט. וכל זה דלא כהבבלי בתרתי: א. לפי הבבלי הכל מודים שבשעת חלות הגט צריך להיות ראוי לגרש. ב. בשעת חלות הגט צריך הגט להיות במקום קרוב לה. אבל הירושלמי סובר שלפי רבי יוחנן גם שוטה מגרש, וחולק בזה עם ריש לקיש, ולפי רבי יוחנן בשעת חלות הגט אין צריך להיות קרוב לה אם כבר קנתה את הנייר, ומבואר שיטת הירושלמי. ובזה כל דבריו מבוארים היטב.

אור שמח

הלכות גירושין פרק ט הלכה ב-ג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לשם כריתות וגירושין, שזה הוראת ספר כריתות להוציא האשה מבעלה, ולא להבעל קאי, וז"ב בסברתו. והכי רהיטא פשטא דשמועה (כתובות פו, ב), דלא אידכר כלל מעכשיו בשמועה דרמי ב"ח.

סיכום: הנותן גט לאשתו לשם כריתות, שיחול לאחר שלושים יום, כיון שהגט מיועד רק לכריתות, לפיכך אין צורך שבזמן חלות הגט יהיה בידה או ברשותה, אלא די שיהיה במקום המשתמר שהוא מיוחד לצרכה, משא"כ המקנה פרה לאחר שלושים, הפרה אינה עומדת להיות נקנית, והיא בבעלות המוכר, לכן צריך בשעת חלות הקניין להיות ברשות הקונה.

אין לומר שבגט קונה את הנייר מעכשיו

דאין לפרש דהכי אמר, דהנייר יהא קנוי לה תיכף, רק חלות הגירושין יהא אחר שלשים יום, וכמו שבארתי מכבר, ומצאתי לאחרונים שקדמוני, דסוף דברי רבינו בהלכה ה' אבל התולה גירושין כו', אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע כו', מורה דלא קנתה הנייר כלל, וע"כ כמו שפירשנו בס"ד:

סיכום: אין לומר שבגט קונה את הנייר מעכשיו, ולכן הוי כמקנה מעכשיו, דמוכח שגם את הנייר אינה קונה.

תמיה על שיטת התוס'

והנה רבוותא בתוספות⁵ (שם ד"ה האומר) פירשו דמיירי באומר מעכשיו, וכמו הך דר"נ, ונדחקו דמאי מייתי מדרב ושמואל, ולפי

הרבים דמו. אדרבה, מגורשת מדרב נחמן, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום - קנה ואפילו עומדת באגם, מאי לאו היינו אגם והיינו צידי רשות הרבים! לא, אגם לחוד, וצידי רשות הרבים לחוד. איכא דאמרי, אמר ליה: מגורשת מדרב נחמן, וצידי רשות הרבים כאגם דמי. אדרבה, אינה מגורשת מדרב ושמואל, מאי לאו היינו רשות הרבים והיינו צידי רשות הרבים! לא, רשות הרבים לחוד, וצידי רשות הרבים לחוד" ע"כ.

⁴ פירוש: רבינו בא לפרש מה ההבדל בין מקנה פרה לאחר שלושים יום, ולא אמר מעכשיו, ועמדה בצידי רה"ר אינה קנויה לו ובגט באופן זה מגורשת.

⁵ ז"ל התוס' (כתובות פו, ב ד"ה האומר לחבירו) "האומר לחבירו משוך פרה זו כו' - בדאמר לו מעכשיו מיירי, כדאוקי לעיל בסוף האשה שנפלו (דף פב), וגבי גט נמי דבעי רמי בר חמא איירי נמי בדאמר מעכשיו, דאי

בהנייר, רק חלות הגירושין למחר, ולא מיירי כאן באחזו קורדייקוס, כמו דמשמע לישנא, ופירוש המפרשים תמוה מאד, ודו"ק בזה:

סיכום: לפי הירושלמי, לפי רבי יוחנן, שאפילו שוטה יכול לגרש אם ציוה כשהיה בריא, ואין צריך להיות בריא בשעת חלות הגט, הוא הדין בזרק קרוב לה, כיון שקנתה את הנייר, אין צריך להיות קרוב לה בשעת חלות הגט. וכל זה דלא כהבבלי בתרתי: א. לפי הבבלי הכל מודים שבשעת חלות הגט צריך להיות ראוי לגרש. ב. בשעת חלות הגט צריך הגט להיות במקום קרוב לה.

הלכה ג

הלכה³ והניחתו בצדי רשות הרבים, ונגנב או אבד משם לאחר שלשים יום, ה"ז מגורשת כו':

ההבדל בין גט לקניין פרה באומר שיחול רק לאחר שלושים יום

מתוך⁴ דברי רבינו משמע דסבר דגט שנכתב ונחתם לשמה של אשתו ולכריתות, ואין לו הוראה לענין אחר, ונתן לה לשם כריתות, תו קאי לה להתגרש בו מן הבעל, וכי מניחתו במקום המשתמר הרי מיוחד אליה ולצרכה, והוי כמו בפרה (כתובות פו, ב), דאמר ליה משוך מעכשיו לשם קניה, וקני מעכשיו, אבל אי לא אמר ליה קני מעכשיו, אטו הפרה קיימא להיות קנוי להמושך, ולכן לא קני לאחר שלשים, ואפילו קיימא באגם, לא להיות קנויה להלוקח קאי, דאדרבא ברשות דמוכר קיימא, ולבעלים קיימא באגם, משא"כ בגט, דכל ענינו הוא

³ ז"ל הרמב"ם (גירושין ט, ג) "הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים, ונגנב או אבד משם לאחר שלשים יום, הרי זו מגורשת הואיל והיה הגט קיים ביום שהיא מתגרשת בו וייחדה אותו במקום שאינו רשות הרבים, שצדי רשות הרבים אינן כרשות הרבים" ע"כ. ומקורו בגמ' כתובות (פו, ב). ודברי הגמ' יסודם במתני' (כתובות פד, א) דתנן "מי שמת, והניח אשה ובעל חוב ויורשין כו' והניח פירות תלושין מן הקרקע - כל הקודם בהן זכה בהן" ע"כ. ורב ושמואל אמרו (כתובות פד, ב) דהא דכל הקודם זכה איירי במונחים ברשות הרבים, ולכן לא זכו בהם היורשים. ורבי יוחנן וריש לקיש סוברים שם שאפילו היו מונחים בסמטה לא זכו היורשים.

וגרסינן (כתובות פו, ב) "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום, והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים, מהו, אמר ליה: אינה מגורשת מדרב ושמואל, דרב ושמואל דאמרי תרוייהו: והוא שצבורין ומונחין ברשות הרבים, וצידי רשות הרבים כרשות

אור שמח

הלכות גירושין פרק ט הלכה ב-ג

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לר' טרפון בהו תפיסא אף בדקיימי בסמטא, וזה נכון, ודברינו יתכנו גם לשיטת רבינו באופן יותר מרווח, ודוק:

סיכום: גם לשיטת התוס', הש"ס, משווה גט מעכשיו לנכסי יתומים רק אליבא דרב ושמואל, דסברי שיעבודא לאו דאורייתא, והנכסים בבעלות היורשים. אבל לר"י ור"ל דסברי ששיעבודא דאורייתא, הנכסים עומדים בחזקת בעלי החובות, ולכן אפילו בסימטה לא זוכין היורשים, ואינו דומה לגט.

ישוב תמיהת הרשב"א המובא בתוס' שם

ובזה מיושב קושית רשב"א (בתוס' שם) בד"ה "אדרבא", דר"י אדר"י, דלר"י דשעבודא דבר תורה, א"כ הני נכסים לא דמיין לגט, שגט עיקרו לגירושין וסתמו לכריתות קאי, או בדאמר מעכשיו לשיטת תוספות דנתגרשה תיכף, אבל הני נכסים לאו בחזקת יורשים קיימו, כיון דחל שעבודא עליהו מחיי דאבוהון מן התורה, ולא מייתי רק מרב ושמואל, דלדידהו דשעבודא לאו ד"ת ולא חייל שעבודא על נכסים, כש"כ על מטלטלין דהוי מצי אבוהון לזבינא ולהפקיע מהן, א"כ כי מנחי לצורך יתמי קיימי, והוי כמו גט, ובאומר מעכשיו לשיטת תוספות, ושיטת רבינו היא המחזורת בפשט השמועה, ודוק בכ"ז:

סיכום: התוספות שם הקשו בשם הרשב"א סתירה בדברי ר' יוחנן דלגבי קנין פרה מהני אף בסימטה ולגבי קנין הנכסים לא קנו היורשים בסימטה, ולפי מה שנתבאר לא קשיא כיון דר' יוחנן סבר שיעבודא דאורייתא א"כ הנכסים אינם ברשות היתומים אלא ברשות הבעלי חוב ולכך אף בסימטה לא קנו היתומים משא"כ בפרה דקנו.

להיות בחזקתם בדיוק כמו גט שעומד להיות של האשה לאחר שלושים יום, וכשם שבנכסים אם עומדים בצדי רשות הרבים, נקנו ליתומים שהוא מקום מיועד בשבילם, ולכך הם עומדים להיות נקנים להם, כך הגט נקנה לאשה אם יהיה מונח בצדי רשות הרבים ביום השלושים. אבל התוס' [מובא לעיל] דפירשו שבגט איירי מעכשיו, מפרשים דנכסים שהם בחזקת היתומים דומה לגט מעכשיו. אבל הוא תמוה, דלפי זה, לר"י ור"ל דסברי שאפילו בסימטה לא נקנה ליתומים, לא תתגרש בגט שעומד בסימטה אפילו כשאמר מעכשיו.

מש"ב בשיטת רבינו אתי שפיר⁶, דתמן הנכסים קיימי בחזקת אבוהון, ולהבעלי חובות הא הוי מחוסרי גובינא, וכי מנחי לאחזוקי יורשים ולדידהו קיימי, ודמיא לגט דמונח להוראתו להיות ספר כריתות. ובתוספות (שם) פירשו דמדמה לעכשיו, משום דבחזקת יתמי קיימי הוי כמעכשיו בגט, ופשיט מדידהו (דגט) [דגם] בגט אינה מגורשת במונח ברשות הרבים. ואי דיפשוט מר' יוחנן ורשב"ל דס"ל דאף בסימטה לא קנו יתמי, והוי של בעל חוב, א"כ בגט אף במעכשיו יהא הדין דאם מונח הגט בסימטה אינה מגורשת, וזה תימא, ועיין מהרש"א (שם).

סיכום: התוס' סוברים שהמגרש לאחר שלושים צריך הגט להיות מונח בחצרה בחלות הגט, והסוגיא איירי במעכשיו, ולכן פשיט מרב ושמואל דדמיא למעכשיו. ותמוה, דלפי זה לר"י ור"ל דיתומים לא זוכים אפילו בסימטה, אם כן אפילו בגט לא תתגרש בסימטה במעכשיו.

ביאור שיטת התוס'

והנראה דלרב ושמואל דסבירא להו (קידושין יג, ב) שעבודא לאו דבר תורה, רק החיוב רמי על גוף האדם לשלם, אפילו מגלימא דעל כתפיה, והשעבוד אינו על הנכסים, ומונח שפיר בחזקת יתמי, ולדידהו אם מנחי ברשות הרבים שפיר מדמה לאומר התגרשי מעכשיו בגט, אבל ר"י ור"ל דסברי להו (שם) דמלוה ע"פ גובה מן היורשין, דשעבודא דבר תורה, א"כ אישתעביד נכסי וחייל עליהו שעבודא, ובפרט לפי שיטת רשב"א (ב"ק יד, ב ד"ה ובשם) דמן התורה מטלטלין משתעבדי, רק רבנן אפקיעו לשעבודיהו משום תקנתא דלקוחות ויתמי, לכן לאו לצורך יתמי קיימי, ובנכסים דקיימא אף בסמטה לא מנחי לצורך יתמי ובחזקתייהו, ולכן מועיל

לא אמר מעכשיו, כיון דאין הגירושין אלא לאחר שלשים, היה צריך שיהיה אז בחציה. וקשה, דהיכי פשיט מדרב ושמואל, דהתם מאי מעכשיו איכא. ונראה, דהכי פשיט, כי היכי דהתם אף על גב דמן הדין דמשעת מיתת האב הנכסים בחזקת יתומים בכל מקום שהם, אפ"ה אם הם ברשות הרבים לא קנו יתמי, ה"נ היכא דאמר לה הרי זה גיטך מעכשיו ולא תתגרשי בו עד לאחר שלשים, דמן הדין יש לה לזכות בגט מיד לאחר ל' יום בכל מקום שהוא, אפילו הכי ברה"ר אינה מגורשת" עכ"ל.

⁶ פירוש: לשיטת הרמב"ם אתי שפיר, דנכסים שירשו היתומים עומדים